

7

Profezia autobeteak euskararen i(ra)kaskuntza eta erabileran

Miguel Galicia eta Sergio Foruria

Irakasleak Enkarterriko Udal Euskaltegian

m.galicia.lambarri@kzgunea.net, sergioforuria@hotmail.com

Sarrera-data: 2013-09-30 / Onartze-data: 2013-12-15

Laburpena. Denok dakigu badaudela faktore asko euskararen normalizaziorako traba “objektiboak” direnak: minorizatua da, garestia... Baina badira bestelako faktoreak, “subjektiboak” izan arren, benetako ondorio erreal eta kaltegarriak dakartzatenak. Funtsean ideia etxekalteak dira horiek, eta gizartean eragiteko duten mekanismoa hauxe da: “autobetetzen den profezia” (Thomasen teorema); alegia, nahikoa da pentsatzea (edo pentsaraztea) zerbait erreala dela, erreala balitz bezalako ondorioak izateko. Beraz, gure asmoa bikoitza da; batetik, gizartean zabalduta dauden zenbait mitoren faltsutasuna azaleratu eta indargabetzea; eta, bestetik, bestelako pentsamendu “positiboagoak” (kontraprofezia) aktibatzea euskararen ezagutza eta erabilera sustatzeko. • **Hitz-gakoak:** *Aurreiritzi linguistikoak, uste okerrak, normalizazioa, trebezia linguistikoak.*

Abstract. We all know that there are many factors which are “objective” obstacles in the normalisation of Basque: it is a little-used language, expensive, etc. But there are other factors which, despite being “subjective” ones, have truly real and damaging consequences. Basically, these are ideas that are self-detrimental, and their mechanism to influence society is this: “the self-fulfilling prophecy” (Thomas theorem); in other words, it suffices to think (or make people think) that something is real and it has consequences as if it were real. So ours is a dual aim; firstly, to expose the false nature of certain myths that are widespread in society and to dismiss them; and secondly, to activate other types of “more positive” thoughts (counter prophecy) to support the knowledge and use of Basque. • **Key words:** *Language prejudices, false beliefs, normalisation, language skills.*

SARRERA

I

Badago arazo bat aspalditik biziki kezkatzen gaituena: Enkarterrin nabarmen egin du gora ezagutzak, baina erabilera eskasa denez, eta erabiltzen ez dena atrofiazten denez, ikusten ari gara euskaldundutako askok galdu dutela euskara erabiltzeko gaitasuna; hau da, ezagutzak behera egiten duela euskaltegia utzi eta gutxira.

Bestalde, nahiz eta eskualde honetan euskararekiko jarrera oso aldekoa den, euskaldundu gabe dagoen biztanleria kopurua oso altua da oraindik ere.

Hortaz, batetik, gurpil zoro batean murgilduta gabiltza: “ez dut erabiltzen, besteak beste, nahiko ez dakidalako; eta, horrenbestez, gero eta gutxiago dakit erabiltzen ez dudalako.” Eta bestetik, aldeko jarrera eduki arren, gero eta gutxiago animatzen dira ikastera.

Jakin badakigu arrazoi asko daudela ez ikasteko: garestia da, denbora falta... Baina badira bestelako arrazoi subjektiboak hizkuntzak ikastearen eta erabiltzearen inguruan, oso errotuak gure gizartean, nolabaiteko ikusmolde edo zentzu komun bat osatzen dutenak, eta oztopo galanta eraiki dutenak euskarak aurrera egiteko.

Hona hemen ideia horietako batzuk:

Sarritan ikasleek uste dute dena ulertu eta adierazteko gai izan behar dutela; batua jakinda, euskalki guztiak ere erraz ulertu behar lituzketela; heldu batek, beste hizkuntza bat estudiatzen hastean, hutsetik abiatu behar duela; umeez erraz barneratzen dutela hizkuntza, eta helduek, ostera, nekez; erabiltzea hitz egitea baino ez dela, eta abar.

Era berean, konbentzitura daude porrot egitearen arrazoi nagusiak hiru hauek direla:

1. Zaharra naiz ikasteko.
2. Zaila da.
3. Hemen ezin da praktikatu.

Errealtzat jotzen dute “ideario” hori guztia eta, zentzuzko eta egiazkoa ote den ala ez planteatu gabe ere, praktikan errealia balitz bezalako ondorioak (penagarriak) dakartza. Izan ere,

“Gure eraginkortasun ezaren arrazoia (...) oztopo psikologikoak eraikitzean datza: beldur gara ez ote garen gai izango, ez ote dugun porrot egingo. Ondorioz, ez ditugu gure adimenaren ahalmen guztiak erabiltzen” (Perales, 2012: 61)

**Nahikoa da
pentsatzea (edo
pentsaraztea)
zerbait erreala
dela, erreala
balitz bezalako
ondorioak
izateko. Beraz,
gure asmoa
bikoitza da;
batetik, gizartean
zabalduta dauden
zenbait mitoren
faltsutasuna
azaleratu eta
indargabetzea;
eta, bestetik,
bestelako
pentsamendu
“positiboagoak”
(kontraprofezia)
aktibatzea
euskararen
ezagutza eta
erabilera
sustatzeko.**

**Badago arazo bat
aspalditik biziki
kezkutzen
gaituena:
Enkarterrin
nabarmen egin
du gora
ezagutzak, baina
erabilera eskasa
denez, eta
erabiltzen ez
dena atrofiatzen
denez, ikusten ari
gara
euskaldundutako
askok galdu
dutela euskara
erabiltzeko
gaitasuna; hau
da, ezagutzak
behera egiten
duela euskaltegia
utzi eta gutxira.**

**Bestalde, nahiz
eta eskualde
honetan
euskararekiko
jarrera oso
aldekoa den,
euskaldundu
gabe dagoen
biztanleria
kopurua oso
altua da oraindik
ere.**

Pentsatzen dugu arrazoi subjektibo hauek zerikusi zuzena dutela Thomasen teoremarekin, alegia, autobetetzen den profezia fenomenoarekin, eta horiek guztiek oso mekanismo potentea osatzen dutela geure “errealitatea” eratzeko.

Hortaz, lantxo honen tesia da Profeziaren fenomenoaren uste baino indartsuagoa dela eta zabal eta sakonago ere bai; zerikusi zuzena duela “bortizkeria sinboliko”, idatzi gabeko arau eta zentzu komunak gizartean duen eragin, guk uste, erabatekoarekin.

Hala ere, uste dugu, neurri txiki batean bada ere, aurre egin ahal diegula arestian aitatutako mito horiei. Horregatik, laburbilduz, helburua bikoitza da: batetik, euskara ikasteko orduan dauden oztopo psikologikoak azaleratu; eta, bestetik, horiek guztiak gezurtatu ondoren, ezagutza eta erabilera indartzeko baliabide didaktiko, intelektual eta emozionalak ematea; edo, gutxienez, zorioneko mitoei galga jartzea.

Asmoa da frogatzea eta ikusaraztea, ikaskuntza eta erabilera uste baino errazagoa izan daitekeela; are gehiago, ikastea eta erabiltzea ez dela askok buruan halakotzat dutena. Azken batean, iritzi eta zentzu komuna eraldatzen saiatzea da gure xedea.

Era berean, konbentzituta gaude, jarreraren, motibazioaren eta, batez ere, jokabidearen berebiziko inportantzia dutela iritziak. Eta berauek sarritan ez dutela zerikusirik ideia arrazoizko, eta, are gutxiago, zientifikoekin.

Beraz, argi gera dadila! Ez gara mugatuko oztopo subjektiboak aztertu eta ikasleen jarrera eta motibazioa (zuzenean, behintzat) areagotzera; bai baitakigu jarrera, motibazioa eta jokabidea askotan “kontrako bidean” doazela; “ez dirudi ezina ekinaz egina edota *querer es poder* direlakoak ematen duen bezain egiazkoak direnik” (Perales, 2004:33)

Gure egitekoa ez da, horrenbestez, ikasle helduak motibatzea (hori geroago dator berez), dela baliabide adone-emaileak sustatuz, dela ohiko motibazio-estrategiak aplikatuz. Izan ere, horiek “sendabide palatiiboak” iruditzen zaizkigu, besterik ez.

Horregatik, gureak ikuspegi aldaketa izan nahi du, eta horrenbestez, geure egin nahi dugu Txepetxeren harako hura:

“la normalización consiste en que los euskaldunes se pongan a funcionar ipso facto (...) como si psicológica y socialmente la comunidad lingüística ya estuviera articulada” (Sanchez Carrion, 1999: 284).

Horixe diogu geuk ere: “creer es poder”.

Halaber, jakitun gaude pertsonarengan edo talde txiki batean eraginez ezer gutxi lortu ohi dela, "... hiztun gizabanakoaren egitura pertsonal honek ez du inoiz hizkuntza erabileraren jokaera eta ohitura determinatzen. Eragin bai, jakina". (Odriozola, 1998: 45)

Baina "Eragin" horrekin bakarrik gu geu behintzat, konforme. Eta konforme ere itxaropena pizten badugu gure ikasleen artean, bada,

"nekez ikasiko dugu hizkuntza guretzat baliorik ez badu edota ikasiko dugulako itxaropenik ez badugu (...) eta itxaropena edukitzeko autokontzeptuak eta norberaren efikaziaren gaineko juzguak (...) pisu handia dute." (Perales, 2004: 27)

Beraz, ez pentsatu ameskeriatan gabiltzanik. Jomuga ez da Enkarterri amen batean euskalduntzea. Bai, ordea, Txepetxan arestiko hitzen atzean dagoen filosofia ernatu eta indartzea. Zeren, azken buruan, berak dioskuna da errealtzat jotzen duguna erreala dela bere ondorioetan; Thomasen teorema, alegia.

IZENA DUEN ORO BADA (PROFEZIA AUTOBETEA)

Soziologian badago arau edo lege bat honako hau dioena: zerbait errealtzat jotzen badugu, hori erreala izaten da bere ondorioetan.

Soziologoek Thomasen teorema izena eman diote fenomeno horri, eta funtsean honelaxe esplikatzeko dute:

"Si los individuos definen las situaciones como reales, son reales en sus consecuencias (...) los hombres responden no sólo a los rasgos objetivos de una situación, sino también, y a veces primordialmente, al sentido que la situación tiene para ellos. Y así (...) su conducta consiguiente, y algunas de las consecuencias de esa conducta son determinadas por el sentido atribuido." (Merton, 1964:61).

Hau da, ideia batek, nahiz eta gezurra izan, egia balitz bezala "funtzionatzen" duela, hala dela planteatzen dugunean.

Teorema hori argitzeko aipatu ohi den adibidea da harako banketxe harena: likidotasunik ez zeukalako zurrumurrua zabaldu, eta jendeak beldurrez bere dirua atera zuen bertatik. Horrela, bada, egia ez zena (diru faltarena, hain zuzen) egia bihurtu zen bakar-bakarrik jendeak hala sinetsi zuelako.

Horren ostean Mertonek ondorioztatzen du zein izan daitekeen gurpil zoro horretatik irteteko gakoak:

"La aplicación del Teorema de Thomas sugiere también cómo puede romperse el trágico, y con frecuencia vicioso, círculo de las profecías que se cumplen a sí mismas. La definición inicial que puso el círculo en marcha debe ser abandonada (...) Sólo entonces la creencia deja de engendrar a la realidad." (Ibid: 62)

Asmoa da frogatzea eta ikusaraztea, ikaskuntza eta erabilera uste baino errazagoa izan daitekeela; are gehiago, ikastea eta erabiltzea ez dela askok buruan halakotzat dutena.

Teorema hori argitzeko aipatu ohi den adibidea da harako banketxe harena: likidotasunik ez zeukalako zurrumurrua zabaldu, eta jendeak beldurrez bere dirua atera zuen bertatik. Horrela, bada, egia ez zena (diru faltarena, hain zuzen) egia bihurtu zen bakar-bakarrrik jendeak hala sinetsi zuelako.

Gure ustez, teorema hori ez dagokio bakarrik soziologiari. Ez horixe! Bizitzaren arlo askotan du eragina: ia unibertzala dela esan daiteke.

Esaterako, Medikuntzan oso ezaguna da “Plazebo” efektua: nahikoa da gaixoak sinestea botika irensten ari dela, egiazko eragina izateko. Hau da, dena delako gaixo horrek, nahiz eta hartu duen sendagaia faltsua izan, benetakotzat ematen duenez gero, ondorio positiboak izango ditu sineste hutsagatik.

Psikologia eta Hezkuntza arloan ere ezaguna da “profeziaren” indarra, nahiz eta beste izen bat ematen zaion: “Pigmalion efektua”.

Hainbat psikologok eta pedagogok egin dituzte ikerketa asko, eta ondorioa garbia da: nahikoa da esatea (edo konbentzitzea edo, agian hobeto, engainatzea) ikasle batzuek gaitasun apartekoak dituztela, euren errendimendu didaktikoa areagotzeko.

Baina Profeziaren fenomenoak ere alderantzizko norabidea har dezake. Hau da, errealtzat jotzen ez dena, ez da errealia izango bere ondorioetan. Edo, beste era batera esateko, planteatzen ez dena ez da existitzen, nonbait.

Eta alde horretatik, alderantziz gerta daitezke kontuak, baldin eta behin eta berriz errepikatzen bazaio ikasle bati ezgauza dela. Zeren, “badirudi aski bidezkoa dela pentsatzea hizkuntza ikasteen pot egingo duela uste duenak aukera dexente izango dituela pot egiteko” (Perales, 2003:34) Baina hor arazoa ez da soilik ikasle gaixo horrek pentsatzea alferrikakoa dela egin dezakeen ahalegin guztia, eta, ondorioz, ez egitea. Arazoa ere irakaslearen jokaeratik dator:

“Hainbat azterlanetan azaldu denez, irakasleen jokabidea ikasgelan ikasleengandik espero dutenaren araberrakoa izaten da (...) Esaterako, zenbait irakaslek denbora gehiago eskaintzen diete, beren ustez, besteak baino ikasle hobekak direnei.” (Ibid: 34)

Hau da, harako hark zioen bezala, “llegamos a ser lo que otros nos consideran”.

Berdin dio, hortaz, zein den errealitatea. Nahikoa da gizarteak edo dena delako giza-talde batek zerbait sinestea errealia bihurtzeko. Areago, susmoa dugu ez ote den errealitaterik existitzen gure pertzepziotik kanpo. Eta pertzepzioa diogunean ez gara ari zentzumenen bidezko sententzioen hautemate soilaz, ezpada horiek guztiak antolatzen eta interpretatzen dituen planteamendu eta, azken batean, hizkuntzaren hegemonia eta botere erabatekoaz. Bada, “pentsakera kontrolpean dago hizkeraren bitartekotza dela kausa (...) giza-errealitatea parte ukaezin batean “esandako” errealitatea da” (Odriozola, 1998: 80-81)

Ez dago errealiterik: “Errealitatea eraikuntza bat da, gizakiak bere interesen arabera eraikitzen duen zerbait” (Arrieta-Urtizbera, 2010: 126). Eta horretarako hizkuntza da ardatza; hizkuntza da mundua antolatzen duena: dagoena eta ez dagoena.

Ikusitakoa ikusita, baten batek pentsa lezake nolabaiteko “Matrix” batean bizi garela, eta fikziozko mundu horretatik irteteko giltza zientziak daukala; zientzia neutrala dela, eta bera dela egia absolutuaren jabe bakarra.

Guk geuk, ordea, uste dugu zientzia modu guztiak ere ez direla neutralak; aurkikuntza zientifiko guztien atzean beti dagoela arrazoi bat, helburu bat zeinak baldintzatzen duen zientziaren izenean urratzen diren bide guztiak. Nolabait esateko, bere norabidea ez dela autonomia. Izan ere, “Azken buruan zientziaren ikerketa-bidea zentzu komunaren ikerketa-bidearen jarraipena edo luzapena edo hobekuntza da.” (Arrieta-Urtizbera, 2010: 58) Eta zentzu komuna da

“...lo que en la sociedad se da por establecido como conocimiento (...) y llega a ser simultaneo con lo cognoscible, o en todo caso proporciona la armazón dentro de la cual todo lo que aún no se conoce llegará a conocerse en el futuro” (Berger, 2001: 89)

Gainera, zientziaren zeregina beti egiteko zerbait da. Esan nahi baita, berak ezarritako egiak beti behin-behinekoak dira, aldiro osatu edo zuzendu beharrekoak; eta “...bere emaitzak zientzilariek adostutako gauzak dira, besterik ez” (Arrieta-Urtizbera, 2010: 125). Horixe da bere patua! Hortaz, egia zein den galdetzeak ez du jada zentzurik.

Baina hori ez da okerrena. Txarrena ez da hizkuntzak berak baldintzatzen duela dakiguna eta zentzu komunak jakiteko duguna. Ez. Okerrena da zientziaren bidea ideologikoa dela; dantza egiten duela boterearen hotsera:

“...ikerlariak behatzen duena eta antzematen duena, bizi den gizartearen (kapitalista eta burgesa) eraginpean dago” Izan ere, “...zientziaren zerbitzuak ordaintzen eta kontrolatzen dituztenen esku daude” (Martínez, 2012:11).

Ondorioz, esan behar dugu ez dagoela zientziarik atzean mota bateko edo besteko arrazoi, uste, sinesmen, nahi edo helburu zintzoagorik edo zitalagorik ez duenik.

Gurera etorrira, (maila diskurtsibo eta subjektibo batean) arreta jarri da, batez ere, motibazio instrumental, identitario,adore-emaile eta metodologikoetan. Inoiz gutxitan ikastearen edo erabiltzearen inguruan osatu diren diskurtso errepikatu eta etxekalteetan.

Nahikoa da esatea (edo konbentzitzea edo, agian hobeto, engainatzea) ikasle batzuek gaitasun apartekoak dituztela, euren errendimendu didaktikoa areagotzeko.

**Zientziaren
zeregina beti
egiteko zerbait
da. Esan nahi
baita, berak
ezarritako egiak
beti behin-
behinekoak dira,
aldiro osatu edo
zuzendu
beharrekoak.**

Halaber, inoiz gutxitan igaro gara mito horiek azaleraztetik deuseztatzerara. Eta are gutxiagotan, sinesmen horiek ordezkatzera eta abian jartzera bestelako ideia batzuk beraien orde, errealitatea eraldatzeko; nahiz eta ondotxo jakin, ezen “La realidad objetiva puede “traducirse” fácilmente en realidad subjetiva, y viceversa” (Berger, 2001: 170).

Hori da gure helburua, “kontzeptuak herritarren burmuinean biziko badira esan egin behar direlako. Esaten ez dena ez da existitzen. Baina esaten dena praktikan jartzen ez bada, arazoak bere horretan jarraituko du” (Aristi, P., *Berria* 2013ko apirilaren 7a: 4)

Motibazio klasikoaren indarra epelduz doa. Bestelako bideak jorratu behar dira ikasle eta euskal gizartean itxaropena berpizteko. Tresna berriak behar ditugu euskara ikasten edo ikasi duten herrikideek ezagutzari eusteko eta erabilera sustatzeko. Baina gauza guztien gainetik behar dugu diskurtso eta praktika berri bat, zeinaren bidez suntsituko dugun barne-muinetan sartuta daukagun eta gizartean (euskararen kontrako eta aldekoen artean ere) jaun eta jabe den zoritxarreko profezia hau: gure herrian, eta heldua naizela gainera, nekez eta asko sufritu ondoren, euskara halamoduz ikasita, ezin izango dut erabili, eta alferlana izango da ahalegin guztia, hitz egin ezean galdu egingo dudalako da-kidantxoa.

USTE USTELAK

I

1. Helduak, beste hizkuntza bat ikasten dutenean, hutsetik abiatzen dira.

Hori da oso ideia ohikoa gure artean. Eta ez bakarrik ikasleen artean, ezpada irakasle eta bai hizkuntza-politika kudeatzen dutenen artean ere.

Funtsean honelaxe formulatzen da: ikasle heldu bat lehenbiziko aldiz hurreratzen bada euskara ikastera, “zero”-tik abiatu behar da: ez daki ezer. Ezjakina da eta, “dena” irakatsi behar zaio.

Baina ikasleei esatea “empezarás de cero y poco a poco aprenderás cosas nuevas (www.ikasten.ikasbil.net AISA) gezurretan aritzea da, desmotibagarria eta, gainera, denon kalterakoa. Izan ere, ikaslegai asko uxatzeaz gain, gurera datozenak “umetu” egiten ditugu, gaitasun eta trebeziak “sorgortu” eta uko egiten diote erabiltzeari; eta askotan trebetasun horiek gutxiesteraino ere heltzen dira.

Hala ere, hori guztia zuzentze aldera ez da nahikoa aldarrikatzea uste duten baino gehiago dakitela, eta gauza asko egitea dutela helduak izateagatik beragatik. Ez horixe! Aitzitik, frogatu behar da eta begibistan jarri, baliabide asko dituztela aurrera egiteko, eta gainera, oso azkar.

A. ataza: trebetasunak aktibatatu.

Hona hemen estrategia bat lehen urratseko ikastaro hasierako egunetan egitekoa:

- a) Zenbait euskal hitz (demokrazia, ekonomia, tigre, limoia, laranja...) eman, eta besterik gabe, identifikatu behar dituzte.
- b) Zenbait sintagma eskaini, hala nola, "atentatuaren biktima" edo "errehabilitatzeko tratamendua". Eta eginkizun bera: itzultzen saiatzea.
- c) Esaldi batzuk eman; adibidez, "Indurainek 5 tour irabazi zituen" edo "Hitler diktadore kriminala izan zen". Eta, berriro ere, horien gutxi gorabeherako itzulpena eskatu.

Ariketatxo hori egindakoa, emaitzak ikusgarriak dira. Baina ez denek ondo burutzen dutelako egitekoa, baizik eta duten erreazioagatik: euren ustez, arestiko hitz eta esaldiak ulertzeak ez du inongo meriturik: "son copia del español"- diote. Areago, galdetzen diegunean zergatik itzuli duten ondo "izan zen" aditza "Hitler diktadorea izan zen" esaldian, zera erantzuten dute destainaz: esaldian logikoa delako hori pentsatzea.

Orduan, bat-batean "argia" egiten da ikasgelan irakasleak azaltzen duenean, ariketa ondo egin dutela, hain zuzen, erabili dituztelako hiru trebetasun: 1. munduaz duten aurre-ezagutza baliatu, 2. testuinguru probetxatu eta 3. ezagutzen ditugun beste hizkuntzen ezagutza erabili.

Diskurtso txiki hori oso eraginkorra da ikusarazteko ez direla "zero" huts bat; dagoeneko, umeak ez bezala, gaitasun garrantzitsuen jabe direla. Eta, noski, hori guztia oso motibagarria suertatzen zaie.

Hurrengo egunetan ere beste pausu bat egin eta, hitz edo esaldi solteak ez, benetako notiziak (jeneralean labur eta argazkidunak) eramaten ditugu eskolara; edo telebistako albistegiak ikus ditzatela eskatzen diegu, honako helburu honekin: notizien nondik norakoak atzematea: nork, non, zer, noiz... Eta emaitza ere lehengo lepotik: euren "balizko arrakasta" gutxietsi eta zerari egozten diote: irudien laguntzari edota "irudimenari".

Guk, berriz, geureari eutsi eta argi eta garbi azaltzen diegu, egin duten hori berori dela hizkuntzen ikasle kompetenteez egiten dutena; hau da, hipotesiak formulatzea eta baliabide ez-linguistikoak baliatzea. Eta inportanteagoa dena: euren gaitasun horiek erabili behar dituztela konplexurik gabe, eta mespretxatu gabe, noski. Zeren, bestela, beste alternatiba da sinesten jarraitzea ez dakitela ezer, eta, ondorioz, ezer jakingo ez balute bezala jokatzen segitzea.

Diskurtso txiki hori oso eraginkorra da ikusarazteko ez direla "zero" huts bat; dagoeneko, umeak ez bezala, gaitasun garrantzitsuen jabe direla. Eta, noski, hori guztia oso motibagarria suertatzen zaie.

**Esan genezake
Hizkuntzalaritzak
adierazten duela
zorioneko
zailtasuna
erlatiboa dela:
segun eta zein
diren ama eta
xede-hizkuntza
halakoxea izango
dela
zailtasunaren
zenbaterainokoa.**

2. Euskara oso zaila da

Errosario errezoan bezala, euskara oso zaila dela guztion ahotan dabilen “tantra” moduko bat da, egia absolutua. Eta, gure tesiari jarraikiz, kontua ez da, harako Goebbels hark esaten omen zuen moduan, gezur bat mila aldiz errepikatuta egia bihurtzen dela; baizik eta gezurra egiatzat hartzen bada, benetakoa balitz bezalako ondorioak dituela. Zenbatek egin diote uko ikasteari oso zaila delakoan? Senak diosku askotxo direla; batez ere, heldu eta adinekoak.

Eta hemen ere, gure ustez, ez da nahikoa ikasleen aurrean teoriatan aritzea. Izan ere, esan genezake Hizkuntzalaritzak adierazten duela zorioneko zailtasuna erlatiboa dela: segun eta zein diren ama eta xede-hizkuntza halakoxea izango dela zailtasunaren zenbaterainokoa. Aipatu ere aipa liteke euskaldun guztiek dakitela erdara, eta ez direla printzipioz besteok baino adimentsuagoak.

Era berean, kontatu ahal dugu euskarak, nahiz eta hizkuntza erromanikoa izan ez, ibilbide luzea egin duela historian beroriekin kontaktuan, eta hizkuntza “potente” horiek utzi dutela euren marka euskararen maila guztietan: fonetiko, morfosintaktiko, lexiko eta are prosan eta maila estilistikoan ere.

Are gehiago, ur handiagotan sartu eta azaldu ere azaldu genezake “Gramatika Unibertsala” kontzeptua, eta esan hizkuntza guztietan egitura unibertsal batzuk daudela, eta horrenbestez, hizkuntzen arteko antzekotasunak handiagoak direla desberdintasunak baino.

Bai, halaxe da. Horiek eta beste hainbeste azalpen teoriko eman genezake, baina aukeran hobe da oinak lurrian jarri eta helduon gaitasunak aipatu, goraipatu eta, batez ere, frogatzea.

B. ataza: euskal lexikoa

Zailtasunaren sentsazioa sarritan batera dator euskal hitzen ustezko “arbitrariotasunarekin”. Izan ere, ikasleek sekulako “zorabioa” sentitzen dute euskal lexikoaren aurrean, eta behin eta berriro adierazten dute euren ezinegona: “Ez dakit nola ikasi hitzak”, “Nire lexikoa oso eskasa da”...

Horrelakoak entzuten ohituta gaude irakasleak, eta ezin ditugu ikasleak utzi “estres” horretan. Horregatik funtsezkoa da lehen urratsetik beretik azaltzea nolakoak diren euskal hitzak. Ariketa simple eta oso onuragarria suertatzen da:

EUSKAL HITZAK

1. Bakunak:

- Jatorrizkoak: aita, egin, mahaia...
- Latin, erromantze, gaztelania eta abarretik hartuak: eliza, gaztelu, aingeru...
- Nazioartekoak: telefonoa, ekonomia...

2. Eratorriak: euritsu, langile...

3. Elkartuak: hilerri, kale-garbitzaile...

Behin esplikatuta zein hitz mota den bakoitza, “tranpa” txiki bat egin ohi dugu. Eta da esatea jatorrizko hitzak direla “arraroenak”. Horiekin memoria “gastatu” egin behar dugula. Baina, zorionez, hitz horiek behin eta berriro errepikatzen direla (gainerakoen osagai ere izaten direla), eta hitz guztiak kontuan hartuta, jatorrizkoak ehuneko txiki bat baino ez dela gainontzekoen aldean. Eta besteak, hau da, mailleguak, elkartuak eta eratorriak deduzitu beharrekoak direla. Ez dugula horiekin memoria erabili behar, logika baizik. Areago, euskaraz pentsatzea, batez ere, hauxe dela: inoiz entzun edo irakurri ez dugun hitz bat entzun edo irakurtzea, eta jakitea zer esan nahi duen.

Ikasleen erreakzioa pozgarria da. Izan ere, badago nolabaiteko mardarikazio bat euren artean iltzatua: topatzen badute hitz ezezagun bat, edo hiztegiara jotzen dute modu konpultsibo batean (horrek dakarren neke eta energia ahitzearekin); edo frustrazioa sortu eta “mea culpa”-ka hasten dira; edo, besterik gabe, paso egiten dute.

Baina argi eta garbi esaten bazaie hitzak analizatzea dela bide ezin eraginkorragoa esanahia ondorioztatzeko, bat-batean, tortura zena jolas intelektuala bilakatzen da. Hor ibiliko dira hitzen esanahia asmatu nahian eta askotan asmatzen! Eta aurrerantzean, egundoko poza hartuko dute ikustean eurak ere kapaz direla hainbat eta hainbat hitz ezezagunen esangura deduzitzeko (hitz berriak asmatzeko ere bai, gero!). Eta hori da lexikoari beldurra kentzeko tresna garrantzitsuenetako bat, eta analizatzeko trebezia garatzen hasteko lehen pausua.

2.1 Zorrotzak euskararekin; laxoak gaztelaniaz.

Eskertzekoa da ikasleak euskaltegiara etorri eta euren ahotik hau entzutea: “nik ondo ulertu eta hitz egin nahi dut. Erdaraz bezain ondo”. Jarrera eta motibazio aparta erakusten dute hitzok, baina larritzekoa ere izaten da, zeren, askotan espektatiba horiek izatea sufrimendu iturri ere izan daiteke.

Horregatik, lehenik eta behin kontzientzia hartu behar dute trebetasun guztiak ezin direla maila berean gauzatu inongo hizkuntzatan:

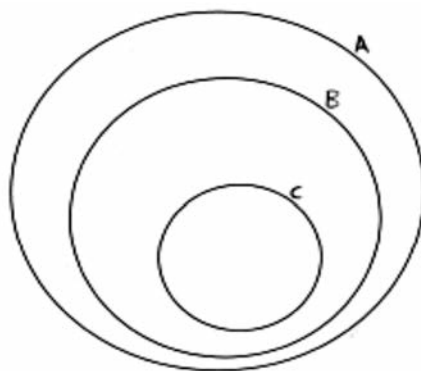
Baina argi eta garbi esaten bazaie hitzak analizatzea dela bide ezin eraginkorragoa esanahia ondorioztatzeko, bat-batean, tortura zena jolas intelektuala bilakatzen da. Hor ibiliko dira hitzen esanahia asmatu nahian eta askotan asmatzen!

**Eta hori da, guk
uste, mundu
guztiak bere gain
hartu behar duen
errealitate
faktikoa; bestela,
frustazioa
garantizatuta
dago. Beraz, dena
ez ulertzea edo
azaldu ezin
izatea gizaki
orori gertatzen
zaigun zerbait
da. Eta,
horrenbestez,
ezin eskatu
euskarari besteri
eskatzerik ez
dagoena.**

“Ama-hizkuntzan handiagoa izaten da ulermena, idatzizkoarena nahiz ahozkoarena, adierazpena baino. Eta hori normala da, ez baitira berdinak bi prozesuotan ematen diren adimen-ekintzak; bigarrenekoak askoz konplexuagoak dira. Bai ulermenak, bai adierazpenak garapen progresiboa dute, baina beti egongo da asimetria bi prozesuen artean.” (HEOK, 1999: 83)

C. ataza: helburuak zehaztu

Kontu hau hobeto ulertu ohi dute azalpento hau emanez:

A zirkulua euskara “osoa”, hau da, izan dena, dena eta izango dena, dela kontu eginda (euskalkiak, literatura guztia, hitanoa, hiztegiak, lokalismoak, erregistroak, hizkera espezifikoak...), pertsona guztiok, euskaldun zahar zein berri, ez gara hori guztia ulertu, eta are gutxiago espresatzeko gauza. Ulertzen duguna beti da “zirkulu” txikiago bat, hain zuzen, B. Eta B zirkuluan dagoena gure ulermen irispidean dagoena bada, adierazteko kapaz garena (errepertorio komunikatiboa) beti izango da txikiagoa, alegia C. Izan ere, uler dezakegu, adibidez, Atxagak edo Cervantesek idatzi dutena, baina sekula ez gara gai izango eurek legez idazteko.

Eta hori da, guk uste, mundu guztiak bere gain hartu behar duen errealitate faktikoa; bestela, frustazioa garantizatuta dago. Beraz, dena ez ulertzea edo azaldu ezin izatea gizaki orori gertatzen zaigun zerbait da. Eta, horrenbestez, ezin eskatu euskarari besteri eskatzerik ez dagoena.

Baten batek pentsa lezake arestiko azalpento hori *Pernandoren egia* dela, baina oker legoke. Eta frogatzen da ikasleak, jeneralean, esker oneko azaltzen direla begibistan dutenean, euren helburua ezin dela izan “superman” izatea, baizik eta zerbait zentzuzko eta lurtarragoa: euskaldunak: batzuetan bikainagoak; bestetan kaskarragoak.

Gainera, zeinen erraza den demostratzea ama-hizkuntzan ere ez direla hain bikainak! Guk geuk urtero egiten dugu proba berbera.

Alegia, galdetu ikasleei zer arraio esan nahi duen zehazki “alevosía” hitzak, edo “pronóstico reservado” esaldiak.

Bigarrena ez hainbeste, baina “alevosía” denek aitortzen dute ulertu eta erabili ere egiten dutela usu. Baina, hara ustekabea! Zenbait abokatuk izan ezik, gainontzeko guztiek sekula ez dute esango zer den: “Hacer algo con maldad” edo “Ensañarse con la víctima” erantzungo dute gehien jota.

Tontakeria dirudi, baina ikasleak oso injustuak izaten dira euren buruarekin: nekez hartuko dute gaztelaniazko hiztegia, eta euskarazkoa, ostera, indarrak xahutu arte kontsultatuko dute, gehiegi eta txarto kontsultatu ere.

Hortaz, konklusioa argi dago: bi neurri ezberdin dituzte erdara eta euskararekin; harekin permisibo, honekin inkisidore. Erdaraz helburu apalak dituzte, eta euskaraz absurdoak.

3. Euskaldun osoaren mitoa

Bikaintasun erabateko euskalduna izan behar neurotikoki hori euskara ikasle edo ikasi nahiko lukeenaren ideia ez ezik, euskaldun askorena ere bada, zoritxarrez.

“Gaitasun komunikatiboa lortzeak esan nahi du hiztuna zerbait egiteko gai dela (...) ahoz zein idatziz (...) eta gauzatu ahal izateko aukeran dituen baliabiderik egokienak estrategikoki gauzatzeko gai dela.” (Elosegi, 2008: 5)

Guk geuk sentitzen dugu, baina, gure uste apalean, “baliabiderik egokienak” barik, “egokiak” izatearekin konformatu beharko genuke, zeren, bestela ibiliko ginateteke zumarrari gari eske, eta hori oso frustragarria da. Izan ere, Txepetxek dioen bezala,

“Es el bilingüe completo o perfecto aquel que conoce los resortes naturales de dos lenguas. Es lo que todos desearían conseguir, y lo que muy contados alcanzan a ser. Es el ideal lingüístico acariciado por muchos, y a veces incluso indecentemente sobado por personas públicas que lo proponen alegremente como objetivo lingüístico de toda la comunidad...” (Sanchez Carrion, 1991: 161)

Baina ez gaizki ulertu, gero! Ez gara euskaldun kaskarraren apologiarik egiten ari. Aitzitik, zeharo konbentziturata gaude ikastea bizitza osoko eginkizuna izan behar dela guztiontzat. Eta horixe transmititu beharko genuke, eta ez “EGA dut eta oso-betea eta asebeta naiz”; ondotxo baitakigu zer gertatzen den maiz EGAdunekin: titulua tiraderan sartzeaz batera, euskara ere bertan sartu eta fosildu.

Gainera, a zer-nolako desilusia hartzen duten ustezko euskaldun oso horiek kalera irten eta estropezu egiten dutenean euskalkiekin!

Batetik, esan bezala, autoflagelatzan gara euskaraz zerbait ulertzen ez dugunean (eta erdaraz berdin digu). Bestetik, bi hizkuntzak egoera berean egongo balira bezala jokatu nahi dugu, hegemoniaren gorabeherak aintzaketzat hartu gabe. Eta, azkenik, oso puristak gara euskaldun garenean, eta zabar-zabarrak erdaraz.

Kolpe traumatikoa, gero! Euskara erabiltzeko gogo sekora hilda geratzen zaie. Izan ere, batua jakindakoan logikoa deritzote euskalkiak ulertzeari ere. Zelan bestela? Gaztelaniazko dialektoak ere ondo ulertzen dituzte estandarra jakinda. Zergatik ez euskalkiak?

Euskara batua ikasteko “hainbesteko ahalegina” egin ondoren, nola azaldu normala dela, hasiera batean, behintzat, estu eta larri ibiltzea euskaldun zaharrei konprenitzeko.

Esan bezala, auzi hau behar den moduan konpontzen ez badute, normalean edo erabiltzeari muzin egin edota batuaren gainean direnak eta ez direnak pentsatu eta esango dituzte: artifiziala dela, ortopedikoa... Eta emaitza betikoa: erabili ez eta euskara kamustu (gogoan izan “profezia”).

Horregatik behar-beharrezkoa iruditzen zaigu auzi-mauzi hori soluzionatzea, berriro ere beren buruarekin bidegabeki jokatzeko nahi ez badugu. Bada, hemen ere oso injustuak gara euskarari dagokionean.

Bai. Gure patua hori da: bidegabekeria hirukoitza egitea; batetik, esan bezala, autoflagelatzen gara euskaraz zerbait ulertzen ez dugunean (eta erdaraz berdin digu). Bestetik, bi hizkuntzak egoera berean egongo balira bezala jokatu nahi dugu, hegemoniaren gorabeherak aintzakotzat hartu gabe. Eta, azkenik, oso puristak gara euskaldun garenean, eta zabar-zabarrak erdaraz.

Horregatik guztiagatik oso tristeak diren, baina gutxiagotasun konplexuak indargabetzeko balio duten “notizia” batzuk helarazi behar dizkiegu ikasle eta ikasle gaiei:

D. ataza: errealitate gordina azaldu.

1. Euskara hizkuntza minorizatua da eta, horregatik, baditu hainbat aje euskaldun guztiok pairatzen ditugunak. Areago,
 2. “gutxi dira izan ere, mundu zabalean, beren gizarte-bizitza osoko rol-sorta guztia asebetetzen duten hizkuntzak (...) beren espazio soziofuntzionala osorik, alderik alde estaltzen duten hizkuntzak.” (Zalbide, 2003:28)
 3. Tamalgarria ere bada, baina “gutxi dira inguru nagusiki euskalduna izan eta denboraren erdia baino gehiago euskaraz ari direnak.” (Amonarriz, 2004: 33).
 4. “Kontuan izan behar da gainera, jasan dituen atzerakada historikoa eta funtzio murrizketa direla medio, euskara ez dela garatu hainbat esparru eta funtziotan. Eta, bestalde, batua oraindik ere erabat egonkortu gabe dagoela. Horregatik, esan genezake, une honetan euskal hiztun guztiak garelako nolabait euskaldun berri eta denok ditugula oinarritzeko gabezia linguistikoak.” (Amonarriz, 2012:44)

5. Ezin gaitzke Aita Santua baino papistagoak izan. Hortaz kontuan izan behar dugu ezen “euskañolik inoiz erabili ez duenak bota dezala lehenego harria” (Amonarriz, *Berria* 2013ko otsailaren 20a: 20)

4. Enkarterrin ezin omen da euskara erabili.

Gure proiektu honen tesi nagusia izan da autobetetzen den profeziaren fenomenoak itzelezko eragina duela errealitatea eraikitzekotan. Areago, bereziki euskararen erabileran uste dugu eragin hori biderkatu egiten dela.

Esan ere esan dugu gure xedea dela nolabaiteko “kontraprofezia” martxan jartzea. Baina ondo ulertu behar dira gauzak! Edozein inozokeria plazaratzeak ez dauka, berez, indar autoprofetikorik. Hau da, harako hark esaten badu ere 20 urte barru Enkarterri euskaldun izango dela, hala dioelako “orakulu informatikoak”; edo honako honek baieztatzen badu belaunaldi berriek bermatuko dutela euskararen zabalkundea eskualde honetan, zergatik eta D ereduan ikasi dutelako, horrek guztiak, itsu-itsuan sinetsita ere, balio anekdotikoa du eta ez profetikoa; hain zuzen ere, eguneroko errealitateak, temati, gezurtatzen duelako ameskeria hori. Balio profetikoa du oraintxe bertan errealtzat jotzen denak ez beste ezerk.

Hortaz, Axularren ideien jarraitzaile sutsuak ez garen arren, auzi honetan berarekin bat gatoz: ezin gara ibili geroko gerotan: “Datozen belaunaldiek egingo dute...”, edo “20 urte barru denok izango gara...” Beraz, beste bide bat jorratu behar dugu: praktikagoa eta eraginkorragoa. Arazoa oso sinplea da, eta hasieran aitatu dugu: Enkarterrin ezagutzak aurrera egin bezala, atzera ere egiten du, besteak beste, euskara erabiltzen ez delako. Eta ziur gaude erabilera sustatzeak bi ondorio onuragarri ekarriko lukeela: batetik, ezagutzari eustea; eta, bestetik, darabilgun euskararen kalitatea areagotzea. Hortaz, gure proiektu honetan ahalegin berezia egin dugu erabilerari buruzko mitoak deuseztatzen eta euskara gehiago praktikatu ahal izateko bideak zabaltzen.

E. ataza: euskara Enkarterrin

Urtero egiten dugu eskola hau, eta beti emaitza berberak jasotzen ditugu.

Hasteko galdetegi bat ematen diegu ikasleei non, besteak beste, galdetzen zaien zenbat euskaldun ote dauden Enkarterrin euren ustez; halako zenbat ezagutzen duten; euskaltegitik kanpo euskaraz egiten ote duten, eta, hala ez bada, zergatik, eta abar. Hori egindakoan, datu estatistikoei erreparatu eta, esan bezala, beti antzeko komentarioak entzuten ditugu:

Ziur gaude erabilera sustatzeak bi ondorio onuragarri ekarriko lukeela: batetik, ezagutzari eustea; eta, bestetik, darabilgun euskararen kalitatea areagotzea. Hortaz, gure proiektu honetan ahalegin berezia egin dugu erabilerari buruzko mitoak deuseztatzen eta euskara gehiago praktikatu ahal izateko bideak zabaltzen.

Ez dute ikusten irakurtzearen eta hobeto hitz egitearen arteko lotura estua. Eta ekinaren ekinez saiatu behar dugu honetaz konbentzitzeko: gure garai honetan, irakurtzen ez duenak, jeneralean, txartoago berba egiten du. Eta kausa-ondorio erlazio hori egia matematikoa da, bai euskaraz, bai edozein hizkuntzatzen.

1. Eurek uste baino euskaldun gehiago daude.
2. Gehienok 10-20 euskaldun inguru ezagutzen dute, bakar-bakarrik.
3. Ez dute euskaraz hitz egiten konfiantzarik ez dutelako eta “inork” hitz egiten ez duelako.

Baina, estatistikak datu hotzak besterik ez dira, eta bigarren pausoa egiten dugu: eskatu ohi diegu taldeka jarri eta eskualdeko herri bana aukeratzeko (Balmaseda, Zalla, Gueñes, Karrantza...) Eta zerrendatzeko zenbat leku, denda, bulego, erakunde, taberna, zerbitzu... ote dauden non euskaraz egitea dagoen. Eta, aurten, esaterako, Zallan 44 toki azaldu dira euskara egiteko aukera ematen dutenak!

4. Eskola sinple horrek beti lortzen du duen helburu apala: harrezkero kontzientzia hartzen dute euskara erabiltzea edo ez erabiltzea ezin diotela leporatu inguruari bakarrik. Zerbait pertsonala ere bada, eta espazio, momentu eta pertsona euskaldunak topatzea eurei ere badagokie, eta ez da hasieran sinesten zuten bezain zaila: borondatean dago kokka. Eta konfiantzan. Baina nola sendotu bata eta bestea?

5. Erabiltzea hitz egitea da soilik

Askok uste dute ezagutza bermatuta dagoela, eta orain erabilera landu behar dela, bi prozesu ezberdin balira bezala. Baina azken urteetan erabilera ez aurrera ez atzera dago, eta egoera horretan geratzen bada, auzi honek atzerako bidea baino ezin du hartu.

Baina zer da erabilera?

Askotxok (gure ikasleek ere) argi dute: hitz egitea. Areago, guk dagigula, erabilerari buruzko inkesta eta neurketetan horrexeri erreparatzen diote soilik, eta ez dute kontuan hartzen erabiltzea haratago doala. Horren harira eskolan ariketatxo hau egin ohi dugu:

F. ataza: erabilera

Hona hemen geure bizitzan hizketan, entzuten, idazten eta irakurtzen ematen dugun gutxi gorabeherako denbora. Lotu ehunekoak eta jarduerak zeure iritziaren arabera. (Beti ere kontuan hartuta ehunekoak behin-behinekoak direla; izan ere, garaiotan gehiago irakurri eta idazten dugu).

%45. %16. %30. %9 idazten. mintzatzen. entzuten. irakurtzen.

Ariketa egin dugun azkeneko aldian erdiek asmatu dute, eta gainerakoek mintzatzeari esleitu diote portzentajerik altuena. Hau da, irudipena dute entzuten baino denbora gehiago ematen dutela berbetan! Baina, jakina, apur bat hausnartu eta gero jabetzen dira burugabekeria

galanta dela, zeren, gure denbora, gehien bat, entzuten pasatzen dugu; gero mintzatzen; gero irakurtzen eta, azkenik, idazten.

Horixe da logikoa, eta ez etengabeko berbajarioan ibiltzea. Horregatik ondo etorriko litzaiguke gauzak diren bezala esplikatzeko, arazo eta konplexu asko saihesteko.

Eta gauzak diren bezala azaltzea hauxe da: ozen aldarrikatzea, ezen entzutea eta irakurtzea ere euskara erabiltzea dela. Horregatik ez dugu ulertzen zergatik gutxiesten dituzten trebetasun hartzaileak hainbat adituk “pasiboak” deituz

Trebetasun aktibo/pasibo sailkapena engainagarria izateaz gain, zorizaigutoko ondorioak ekarri ohi ditu: denok izan nahi dugu aktibo eta ez pasibo. Orduan zertarako irakurri eta entzun?

Infernuzko dialektika hori urtero sufritzen dugu irakasleok, ikasleei dagokien mailako azterketa idatzia egin ondorengo lehen eskola-egunetik bertatik: gelan sartu, zerbait irakurtzeko eskatu eta zapla! “Zergatik irakurri behar dugu? –diote. “Orain hitz egin behar da ahozko azterketarako.”

Ez dute ikusten irakurtzearen eta hobeto hitz egitearen arteko lotura estua. Eta ekinaren ekinez saiatu behar dugu honetaz konbentzitzeko: gure garai honetan, irakurtzen ez duenak, jeneralean, txartoago berba egiten du. Eta kausa-ondorio erlazio hori egia matematikoa da, bai euskaraz, bai edozein hizkuntzatzen. Horren guztiaren ondorioz, erauzi beharko genuke geure diskurtsotik “aktibo/pasibo” dikotomia hori behin betiko.

Hortik dator ikastaroan garatu dugun ondoko plana:

G. ataza: irakurketa plana

Ikasle gehienek ez dute gogoko irakurtzea (nahiz eta guztiei gustatuko litzaiekeen irakurtzea gustagarri suertatzea), eta ez dute irakurtzen, non eta ez dauden behartuta. Eta okerrago dena: animatzen diren baikoitzean, txarto planteatzen dute irakurketa: liburu bat ausaz aukeratu eta mesanotxean paratzen dute seko geldirik hainbat hilabetetan, harik eta egun batean hartu, eta euskaltegira eraman arte: “itzuliko dizut hau, ze, irakurri dut pixka bat, eta ez zait gustatu. Eta zaila da.”

Gure iritziz, gauza guztietan bezala, hasierak izaten dira gogorragoak; hori dela eta, gogo onez irakurtzen hasi behar izanez gero, hastapenak samurtu egin behar dira eta egoki girotu; osterantzean, kontrako efektua lortu dezakegu.

Horrela, bada, ekintza-andana prestatu dugu irakurtzea ohikoa, ez traumatikoa eta soziala bihurtzeko.

***Gure iritziz,
hizkuntza bat
praktikatzeko
egon daitekeen
ariketarik
merkeena eta
osoena horixe da:
ozenki
irakurtzea.
Umeek modu
naturalean egin
ohi dute, baina
helduok galdu
dugu usadio
mesedegarri hori,
dela lotsagatik,
dela hala
inposatu
zigutelako
eskola-garaian.***

1. Lehen Ekintza: liburuak.

a) Liburutegira joan eta, gainirakurketa eginez, hautatu hiruzpalau liburu (mesanotxean bakarra izateak ez ditu asebetetzen egunean-egunean izaten ditugun apeta ezerdinak).

b) Irakurtzeko ohiturarik izan ezean, hobe ipuin bildumak, narratio laburrak edota istorio independenteak biltzen dituzten liburuak. (Kontua da 10-15 minutuko irakurraldia egitea egunero, eta bertan amaitzea dena delako irakurgaia, hasi eta buka.)

c) Nahiz eta liburuak osorik amaitu ez, berehala bueltatu behar da euskaltegira, irakurtzen jarraitzeko gogorik izan ezean. Eta bertan beste bat hartu.

d) Ikasgelan *Irakurleen Taulan* apuntatu behar da liburuaren izena, generoa, egilea eta iruzkin laburra. Horrela ikaskideek irakurritakoaren berri izan dezakete, eta, hala erabakiz gero, aukeratzea dute besteek gomendatutakoa. (Iruzkinak irakurtzetik zuzen-zuzeneko inpresioak konpartitzera igarotzea da xedea.)

2. Ekintza: aldizkariak

Ez da nahikoa liburuen “zirkuitoa” antolatzea. Bestelako irakurgaiak ere bereganatu behar dituzte: aldizkariak, egunkariak, komikiak... Gure kasuan aldizkari bana eman (HABE, Aizu, Argia, Elhuyar...) eta etxean astebete eduki eta gero, berriro klasera eroan eta elkartrukatu behar dira, etengabeko katea osatuz. Gainera, elkarri ematerakoan zer irakurgai egin zaien interesgarria aipatzen dute.

3. Ekintza: eguneroko irakurgaia

Irakasleak handik eta hemendik bildutako irakurgai laburrak (egunkari, liburu, edo aldizkarietakoak) banatu egiten dizkie ikasleei (egun bakoitzean bizpahiru), hurrengo egunean taldetxoka batak besteari kontatzeko eta komentatzeko.

4. Ekintza: internet

Ikastaro hasieran ere hainbat web helbide eskaintzen diegu eurek “saltzeatzeko”.

5. Ekintza: ozenki irakurtzea

Gure iritziz, hizkuntza bat praktikatzeko egon daitekeen ariketarik merkeena eta osoena horixe da: ozenki irakurtzea. Umeez modu naturalean egin ohi dute, baina helduok galdu dugu usadio mesedegarri hori, dela lotsagatik, dela hala inposatu zigutelako eskola-garaian. Hala ere, ohitura hori berreskuratzea, nekeza hasieran, baina oso gomendagarria da. Zeren, lau trebetasunak lantzen dira aldi berean: zuzenean irakurmena, entzumena eta mintzamina. Eta zeharka idazmena ere bai; bada, eredu izatea baita idazteko lehen baldintza.

Baten batek pentsa lezake egundoko kontraesana dela, batetik, esatea irakurtzekotan “hastapenak samurtu” behar direla eta “egoki girotu” behar dela jarduera hori; eta, bestetik, testu zaparrada botatzea ikasleen gainera. Baina ez da horrela.

Gure helburuak honakoak dira:

1. Irakurtzeko aukerak eta materiala ugaltzea.
2. Testuak belarrietatik ere sartzea.
3. Irakaslearen aginduetatik libre (inor ez dago behartuta) elkar motibatzea.
4. Irakurketa konpartitu eta sozializatzea.

Zeren,

“Konpartitzen dugun unetik zentzu bat hartzen du irakurketak, eraiki egiten dut irakurketa eta iristen naiz nire burua bera bakarrik iritsi ez den leku batera. Irakurketatik harago doa, ahozko adierazpenak sekulako indarra du, iritzia eman behar ditugu eta mintzamina garatzeko modua da.” (Eizagirre, E., Argia 2012ko abenduaren 30a: 10)

H. ataza: plan pertsonala

Jakina da hizkuntza normalizatzea zerbait kolektiboa dela, baina ezin ukatuzkoa da ahalegin indibiduala oinarritzkoa ere badela.

“Orain gainera ikusi dut arnagunea ez dela hainbeste gune fisiko bat, arnagune izan gaitezkeela euskaltzale bakoitza, edonon gaudela ere, jarrera aktiboa hartzen badugu euskararen alde” (Irizar, Mikel, Argia 2013ko martxoaren 31a: 22)

Horregatik ezin dugu jarri gure indar guztia trebetasun bakar batean, plana hankamotz gelditzea nahi ez badugu.

Trebetasunak, bada, ez dira elementu diskretoak, elkarrekin konbinatuak baizik. Beraz, ez da komeniko konpartimentu itxi bezala kontsideratzea, eta horrela programatzea.” (HEOK, 1999: 40)

Beraz, ataza honen helburua honako hau da: ikasleok elkarren berri izatea eta, ahal bada, eguneroko itsaso erdaldunean gero eta irla euskaldun gehiago (espazio, une, pertsonak) sortzea.

**Ikusi dugu
oztopo
objektiboak
gorabehera, oso
errealak diren
traba
subjektiboak
(mito, sineskeria,
uste ustelak)
eragin
autoprofetikoa
dutela. Eta, are
gehiago, sarritan
arazo
"objektiboak"
baino zailagoak
direla
konpontzen.**

Beraz, ataza honen helburua honako hau da: ikasleok elkarren berri izatea eta, ahal bada, eguneroko itsaso erdaldunean gero eta irla euskaldun gehiago (espazio, une, pertsonak) sortzea. Horretarako, ikasleei proposatzen diegu apur bat pentsatu eta eskema batean jasotzeko aurreko astean eskolatik kanpo zer egin duten euskaraz. Taldeka komentatu ostean, arbelean idazten ditugu egindako jarduerak, eta diotena konpartitu ondoren, ideia edo iradokizun gehiago eskuratzeko zenbait euskaldun berriren testigantzak entzuten ditugu. Irakurri ere egiten dugu beste zenbait euskaldun berrik erabili dituzten hainbat trikimailu ikasteko eta erabiltzeko. Eta azkenik, irakasleak zerrenda ireki bat ematen die, non trebetasun guztiak gauzatzeko jarduera zenbait agertzen diren.

Amaitutakoan nor bere plana egin dezake, hain zuzen, euskaraz egiten ez zituen gauzak, poliki-poliki hurrengo asteetan egiten hasteko; alegia, itsaso erdalduna irla euskaldunez zipriztintzeko. Ikasleak euren buruaren jabe dira: eurek kontrolatzen dute autonomia osoz zer egin. Gero, zer esanik ez, eskolan prozesu eta aurrerapausoen berri ematen dute, eta, elkarren berri izateaz gain, elkarren "akuilu" ere bihurtzen dira.

Hemen, gauza inportante gehienetan bezala, filosofia hauxe da: "egin dezagun gutxi, egin dezagun beti". Jarduera nimiñoena ere (erosketa-zerrenda euskaraz egitea, kasu) balio handikoa da. Ezin da mespretxatu xehetasun txikiena ere: kontua da geroko asteetan aurrekoetan baino zerbait gehiago egitea euskaraz normaltasun osoz. Eta, noski, hori guztia gainerakoekin partekatzea,

KONKLUSIOAK ETA EMAITZAK

Proiektu honen abiapuntuan Enkarterrin planteatzen zaigun problematikari erreparatu diogu, eta egiaztatu ere egin dugu euskaldun izateko asmoa duen jende ugari leporatzen diotela euren porrota kausa hauei: 1. "Euskara oso zaila da". 2. "Zaharregia naiz horretarako". 3. "Hemen ezin da praktikatu".

Baina proiektuan konprobatu dugu frakasoaren atzean bestelako arrazoi sakonagoak (errealagoak?) daudela:

1. Ikasleek helburu absurdoak planteatzen dituzte.
2. Ez da irakurtzen behar bezala, ezta entzuten ere (sarritan jarduera horiek gutxiesten dira).
3. Sekulako beldurra diote huts egiteari. Eta dena ez jakiteari. Eta dena ez ulertzeari.
4. Irakasleok (eta hizkuntza arduradun batzuek ere) maiz ideia

etxekalteak barreiatzen ditugu: hutsetik abiatzen dira helduak ikasterakoan. Trebetasun batzuk “pasiboak” dira. Praktikatzeari hitz egitea da, besterik ez. Ezagutzak ekarriko du erabilera nonbait...

5. Oso zorrotzak dira euren buruarekin euskara tartean denean; eta errukitsuegiak erdaraz.

Eta ikusi dugu oztopo objektiboak gorabehera, oso errealak diren traba subjektiboek (mito, sineskeria, uste ustelak) eragin autoprofetikoa dutela. Eta, are gehiago, sarritan arazo “objektiboak” baino zailagoak direla konpontzen.

Egitasmoan saiatu ere saiatu gara mito horiek guztiak indargabetzen, hain zuzen, ikasleen energia hobeto kudeatzeko, etekin gehiago ateratzeko euren ahaleginari eta bai bestelako ikuspuntuak garatzeko ere euskararen auzi honetan.

Abian jarri dugu hainbat teknika ikaskuntza eta erabilera samurtu eta errazteko. Eta orain, labur-labur, emaitzen berri emango dugu:

IKASKUNTZA

I

I. Ikasle gehienek adierazi dute euskarari, hein batean, beldurra galdu diotela: ez omen da hizkuntza “kriptiko” ulertezina.

2. Badakite gauza askoren jabe direla helduak izateagatik beragatik. Eta trebezia horiek aplikatzen dituzte.

3. Zenbaitetan “tortura” hutsa zena (ez ulertzea hitz bat, kasu) “jolas” bihurtu da: “detektibe-lanak” egitea dute gustuko.

4. Antsietate maila gutxitu eta pentsamendu positiboak gehitu dira euren artean: dena ez jakitea normala da, baita euren ama-hizkuntzan ere.

5. Jakitun dira, gainerako trebetasunen aldean, mintzamen eta idazmenean denok garela apalagoak ezinbestean. Hau da, kontua dela gure errepertorioa osatzea ditugun beharren arabera. Baina ezin direla trebetasun guztiak maila berean garatu.

ERABILERA

1. Denok aitortu dute inoiz baino gehiago irakurri dutela, eta, gainera, gogo onez.

2. Irakurgaien berri elkarri ematea oso aberasgarritzat jo dute, eta akuilu gisa funtzionatu du.

3. Ozenki irakurtzearena gutxitan praktikatu arren, guztiak diote jariotasuna hobetzen duela.

4. Euren ordenagailuetako “gogokenak” atalean denek erantsi dituzte *web* euskaldunak.
5. Zenbait ikasle *Berria* egunkaria erosten hasi dira.
6. Denek aipatu dute euskal aldizkari, artikulua, elkarrizketa, eta abar dutela etxean esku-eskura lehendabiziko aldiz.
7. Zenbaitek esan dute hasi direla euskaraz irakurtzen lehen baztertzen zutena: kartelak, bandoak, publizitatea...
8. Gehienek ekin diote eguneroko testu laburrak idazteari: oharrak, erosketa-zerrenda, zenbait mezu elektroniko...
9. Guztiek kontsumitzen dute lehen baino gehiago irrati eta telebista euskalduna.
10. Hainbatek eman dute izena Enkarterriko *Berbalagun* proiektuan..
11. Gehienek aipatu dute zertxobait gehiago berba egiten dutela kalean edo etxean (zenbait denda eta tabernatan, txakurrarekin...)

Emaitzak guretzat pozgarriak dira (ez saltoka hasteko modukoak, baina). Hala ere, jakitun gara saio xume bat baizik ez dela izan eta bide luzea dagoela egiteko arlo honetan. Jakin ere badakigu proiektua garatu dugula euskaltegi txiki bateko ikastalde gutxirekin. Baina gure itxaropena da baliagarria izatea besteren batentzat ere. Edo, gutxienez, iradokitzailea

Edonola ere, bidaia honetan ikasi dugun inportanteena hauxe da: axola duena dela eraiki nahi dugun errealitatea behar bezala izendatzen hastea, zeren, izena duen oro bada. ●

BIBLIOGRAFIA

- Amonarriz, Kike; Egaña, Andoni; Garzia, Joserra (2004). *Euskararen kalitatea. Zertaz ari garen, zergatik eta zertarako*. Gasteiz: Eusko Jaurlaritzak.
- Amonarriz, K. (2012). 3.2. *Gazteen hizkuntza erabilera: hizkuntza kalitatea: 44. HIZNET, Hizkuntza Plangintza Ikastaroa*. Donostia-San Sebastian. Euskal Herriko Unibertsitatea.
- Arrieta-Urtizberea, Agustín (2010). *Sinesmenak eta usteak*. Irun: Alberdania.
- Berger, Peter L. eta Luckmann, Thomas (2001). *La construcción social de la realidad*. Buenos Aires: Amorrortu editores.
- Elosegi, L. (2008). *Euskararen erabiltzaile estrategikoa: helduen euskalduntze eta alfabetatzearen helburu*. www.erabili.com
- Helduen Euskalduntzearen Oinarrizko Kurrikulua (1999) Donostia HABE.
- Martínez, Z., Berri-Otxoa, K., Altuna, O., Jausoro, N. (2012). 2.1. *Ikerketa soziolinguistikorako metodologiak eta teknikak: 14. HIZNET, Hizkuntza*

Plangintza Ikastaroa. Donostia-San Sebastian. Euskal Herriko Unibertsitatea.

Merton, R.K. (1964). *Teoría y estructura sociales*. México: FCE.

Odriozola, Jose Manuel (1998). *Hizkuntza, kultura eta gizartea*.

Perales, Josu (2003). "Hizkuntzak ikasteari buruzko usteak: gaia zertan den", *Hizpide* 54.

Perales, Josu (2004). Euskara helduaroan ikasteko motibazioa: hainbat gogoeta, *Uztaro* 50.

Perales, Josu (2012). "Antsietatea H2 ikasten". *Hizpide* 79.

Sánchez Carrión, José María (1991): *Un futuro para nuestro pasado: claves de la recuperación del euskara y teoría social de las lenguas*, 2.ª ed. San Sebastián: Adorez eta Atseginez Mintegia, Seminario de Filología Vasca "Julio Urquijo".

Sánchez Carrión, José María (1999): *Aplicación sociolingüística de la territorialidad: márgenes de encuentro, Bilbao y el euskara: sistemas modélicos de interpretación, modelos sistémicos de actuación*. Bilbao: Ayuntamiento de Bilbao.

Zalbide, M. (2003). "Ahuldutako hizkuntza indarberritzea: teoriak zer dio?". *Iritzi Muinetik*. erabili.com.